

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885.

Första Kammaren.

N:o 6.

Onsdagen den 4 Februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 26, 27 och 28 sistlidne Januari.

Friherre *von Essen, Fredrik*, anmälde, att han infunnit sig för att deltaga i riksdagsförhandlingarna.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Friherre *Ericson* under 4 veckor från den 1 i denna månad,
Herr *Bengtsson* under 3 veckor från den 6 i denna månad, samt
Herrar *Widén* och *Malmström* under 3 veckor från den 8 i denna månad.

Företogs val af fem ledamöter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, till hvars behandling hänvisats de inom Kammaren väckta motionerna N:is 12, 26, 38 och 40; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Adelsköld	med 56 röster,
» Biesert	» 56 »
Grefve De la Gardie	» 56 »
Herr Koch	» 56 »
» Pettersson	» 56 »

Företogs val af fem ledamöter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2, till hvars handläggning hänvisats de inom Kammaren väckta motionerna N:is 22, 46 och 47; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Carlheim-Gyllensköld, A. T.,	med 52 röster,
» Cavallin	» 52 »
» Forssell, O. H.	» 52 »
» Stjernspetz	» 52 »
» Stråle, W.	» 52 »

Företogs val af fem ledamöter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 3, till hvars behandling hänvisats de inom Kammaren väckta motionerna N:is 35, 50 och 58; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Friherre Ericson	med 47 röster,
Herr Fogelin	» 47 »
» Lundin	» 47 »
» Nordlander	» 47 »
» Storckenfeldt	» 47 »

Företogs val af två suppleanter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Rääf	med 38 röster,
» Cederberg	» 37 »

Företogs val af två suppleanter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Malmström	med 38 röster,
» Bexell	» 37 »

Företogs val af två suppleanter i Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 3; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Bengtsson	med 27 röster,
» Sundström	» 27 »

sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd.

Herr Forssell, Otto, yttrade: Tacksam för det förtroende, Kam-maren behagat visa mig genom att välja mig till ledamot af Till-fälliga Utskottet N:o 2, vågar jag dock vördsamt anhålla om befrielse från detta uppdrag och åberopar till stöd derför följande läkarebetyg:

Det åberopade läkarebetyget, som härpå upplästes, lydte sålunda:

Att Herr Hofrättsrådet *O. H. Forssell* till följd af försvagadt nerv-system och numera framskriden ålder icke kan utan fara för sin helsa fullgöra det mera ansträngande riksdagsarbete, som åligger ledamot i Utskott, betygar

Stockholm den 16 Januari 1885.

A. Werner.

Med. Lic.

Kammaren biföll Herr Forssells begäran och beslöt, på framställning af Herr Grefven och Talmannen, att vid nästa sammanträde välja en ledamot i Tillfälliga Utskottet N:o 2 efter Herr Forssell.

Herr Forssell, Otto: Jag har begärt ordet för att framställa en interpellation till regeringen rörande den nuvarande embetsmannabildningen, så vidt den afser administrativa och juridiska embetsmän. *Interpellation ang. embetsmannabildningen.*

Innan jag ingår i sjelfva saken, vill jag dock till undvikande af missförstånd erinra, att interpellationen icke i ringaste mån riktas mot någon viss person, allra minst mot den regering, som jag nu har den lyckan att se framför mig, helst denna regering icke räknar sina anor från längre tid tillbaka än åtta månader.

Interpellationen är ensamt och uteslutande riktad mot vår samhällsförfattning och de brister, som, enligt mitt förmenande, deri förefinnas.

Nu till saken.

Redan den 13 Mars 1874 tillsatte regeringen en komité, bestående af Herr Erkebiskopen och Prokanslern för Upsala universitet och åtskilliga professorer från de båda universiteterna, bland dem en från hvardera af de båda juridiska fakulteterna. Denna komité hade i uppdrag att afgifva förslag till ändring i universitetsstatuterna och, i sammanhang dermed, i gällande examensstadgar. Komiténs betänkande aflemnades till Kongl. Maj:t den 12 Oktober 1874.

I sitt utlåtande, så vidt det angår embetsexamina, yttrar denna komité, bland annat, att klagan tid efter annan försports öfver en mindre tillfredsställande beskaffenhet af den juridiska bildningen och embetsmannaskickligheten i vårt land. Komitén har väl icke uttryckligen förklarat, att den instämmer i denna klagan, men då komitén sedan föreslår betydligt skärpta fordringar för rätt att bekläda högre platser inom administrativa och rättegångsverken, torde deraf följa, att komitén delat samma åsigt. Herrarne finna således denna klagan redan då, för tio år sedan, vara allmänt känd och af komitén åberopad. Det är således icke jag, som är upphofvet dertill. Jag har icke gifvit någon anledning dertill. Den är gammal. Jag är endast en bärare af denna klagan och upprepar den. Då nu efter mer än 10 års väntan komiténs förslag icke föranledt någon åtgärd, är detta anledningen till interpellationen.

Jag vill icke trötta herrarne med att upprepa de förslag, som denna komité framställt för att afhjelpa bristerna. Vigtigare är att söka utreda, hvaruti bristerna bestå, ty känner man dessa, så är ock deras afhjelpande lätt funnet.

Som bekant är, finnas två särskilda examina för blifvande embetsmän, nemligen en så kallad kansliexamen för rätt att tjänstgöra i Kongl. Maj:ts kansli, med undantag dock för Justitiedepartementet. Samma fordran gäller för rätt att tjänstgöra i en del under departementen lydande verk och för rätt att bekläda en mängd andra underordnade platser, hvarom jag nu icke vill tala.

Den andra examen, som i författningarne kallas examen till rikets rättegångsverk, men är mera känd under namnet hofrättsexamen, erfordras för rätt att inträda i Justitiedepartementet och rättegångsverken.

Ända till år 1872 hade den, som aflagt hofrättsexamen, icke rättighet att tjänstgöra i öfriga departement inom Konungens kansli. Först då, för 13 år sedan, erhöll han denna rättighet genom en särskild Kongl. förordning.

Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)

I kansliexamen erfordras godkända insigter i politisk ekonomi, juridisk encyklopedi, folkrätt, svensk statsrätt, administrativ rätt samt de hufvudsakligaste stadgandena i civilrätten och i rättegångsordningen. I hofrättsexamen äro de föreskrifna ämnen: juridisk encyklopedi, rätts-historia, folkrätt, svensk statsrätt, civilrätt, kriminalrätt, rättegångs-ordningen, kyrkolag, krigslag, sjölag och administrativ rätt.

Således, mine herrar, finna vi här, att de personer, som skola biträda Konungen vid utöfvandet af den lagstiftningsrätt, som enligt grundlagens bud tillkommer honom i administrativa och ekonomiska mål, icke behöfva hafva kännedom om vår samhällsförfattnings historia. Icke heller behöfva de, då de inträda på den praktiska banan, hafva någon kännedom om rättsläran, hvarmed jag här icke afser den filosofiska rätts- och samhällsläran, utan den positiva rättsläran, som utarbetades och grundlades under de fem första seklerna af vår tidräkning och sedermera utgjort grundvalen för den positiva lagstiftningen i alla civiliserade samhällen, d. v. s. jus romanum, hvilken just därför att den tjenat till grundval för den senare lagstiftningen kallas jus romanum receptum. Den är absolut nödvändig att känna för den, som skall stifta och skriva lag.

Enahanda är också förhållandet, ehuru i något mindre grad, i fråga om dem, som aflagt hofrättsexamen. De må kunna, så godt sig göra låter utan kännedom om nyssnämnda båda discipliner, skipa lag; men skulle det anspråk komma att ställas på dem att stifta lag, då äro de alldeles redlösa och måste, för att fullgöra ett sådant uppdrag, använda lång tid för att göra sig hemmastadda och förtrogna icke blott med detaljerna af det föreliggande ämnet utan jemväl med sjelfva grunderna för all lagstiftning.

Låtom oss nu se till, hvilka följderna blifva af detta sakernas tillstånd, dels i afseende på konungamakten och regeringen, dels i afseende på representationen och dels i afseende på embetsmannacorpsen sjelf.

Jag ber om ursäkt, om jag härvid måste i edert minne återkalla några allt för väl kända fakta ur vår samhällsförfattnings historia. Jag tror nemligen att en jemförelse emellan det förflutna och närvarande tillståndet är nödig för att kunna åskådliggöra den brist, hvaraf vi nu lida.

Det är bekant, att vår nuvarande administration hvilat på 1634 års regeringsform, ehuru den blifvit under tidernas lopp förändrad till något helt annat än lagstiftaren då åsyftade. Enligt 1634 års regeringsform grundades visserligen administrationen på kollegier, men dessa kollegier hade då helt andra funktioner än nu. Innehafvarne af de 5 höga riksrådsembetena voro då presidenter, hvar och en i sitt så kallade kollegium, och hade riksråd till bisittare i kollegierna.

Man misstager sig högeligen, om man vill likställa den tidens så kallade kollegier med våra nuvarande. De hafva ingenting annat gemensamt än namnet. Den tidens kollegier voro endast byråer i Konungens kansli, och deras verksamhet var derefter lämpad. Derfor hade också dessa kollegier, åtminstone två eller till en början tre af dem, sin arbetslokal på slottet. Konungamakten hade då till sitt omedelbara förfogande och biträde alla de sakkunnige, erfarne och bildade embetsmän, som voro samlade i kollegierna. Riksråden åhörde deras öfver-

läggningar och erhöles af dem råd och upplysningar; men någon beslutanderätt hade icke medlemmarne af dessa byråer, åtminstone så vidt handlingarna utvisa, utan frågorna afgjordes sedermera dels af presidenten i kollegium, dels af regeringen. Dessa förhållanden fortforo under hela sjuttonde seklet. Nogsamt är känt, hurusom Carl XI sjelf fungerade såsom president i kollegierna och arbetade der från morgon till qväll. Då behöfdes icke någon skriftvexling för att ett kollegium skulle få tillfälle att utlåta sig, utan allt gick muntligt till. Detta system, som var en fullständig ministerstyrelse, bröts genom 1720 års regeringsform, och denna brytning lade också grunden till konungamaktsens vanmakt under följande period.

*Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)*

Då förklarades, att så fort något dåvarande riksråd, som var president i ett kollegium, föll bort, afskedades eller dog, skulle riksrådet skiljas från all omedelbar befattning med kollegiet, och en person, som icke var riksråd, utnämns till president. Kollegierna skulle således verka sjelfständigt och oberoende af regeringen, hvar inom sitt område. Det dröjde icke länge, förr än man lyckades att på sådant sätt vrida all makt och myndighet ur konungens hand, och konungamakten blef derigenom alldeles redlös gent emot en hersklysten embetsmannacorp och representation.

Det är väl bekant, att 1809 års lagstiftare icke gjorde någon förändring i den administration, som ärfdes från den så kallade frihetstiden. Att konungamakten ändock icke dukade under, hade sin orsak deri, att den dels genast togs om hand af en så kraftfull konung som Carl XIV Johan, dels att man då ännu hade statssekreterare att tillgå, och dels slutligen att Riksdagen ej sammanträdde mer än hvar femte år — det lät sig göra, säger jag, att under sådana förhållanden genom skriftvexling använda kollegierna, då fråga uppstod om att stifta lag eller verkställa reformer i samhällsförfattningen. Det var möjligt också att göra det, då riksdagarne icke återkommo mer än hvar tredje år. Sedermera, när riksdagarne återkommo hvar år, blef detta medel allt mer oanvändbart och omöjligt. Hvad har följden blifvit? Jo, följden är den, att regeringen sett sig tvungen, och man må ej förtänka henne det, att tillgripa en extra utväg på sidan om samhällsförfattningen, nemligen komitésystemet. Då man naturligtvis icke kan vänta, att statsråden sjelfva skola skriva lag, och då de underordnade myndigheter, som dervid skulle biträda, måste vara i hög grad dugliga och insigtsfulla, men regeringen saknat sådana, har den på en konstlad väg sökt skaffa sig dem, och derigenom har den lagstiftande makten förflyttats från regeringen till komitéerna. Denna makt, som enligt 1809 års regeringsform tillhör konungen, utöfvas nu af tillfälliga komitéer. Huru vida denna apparat är nyttig och gagnelig för det allmänna, lennar jag derhän. Det finnes många skäl, som göra, att den icke kan gagna. Man kan icke vänta att personer, som ryckas från sina dagliga bestyr, skola vara beredda att ensamt och uteslutande egna sig åt det lagstiftningsärendet, som man uppdragit åt dem. Man kan icke vänta, att inom en sådan komité skall herska den harmoni och enhet i grundsatser, som fordras för att åstadkomma ett fruktbarande arbete, och jag tror att många af de produkter, som kommit ur en komités hand, visa prof på, att maskineriet icke är lämpligt för

Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)

sitt ändamål. Icke heller har detta varit till någon besparing för statsverket, ty, om jag ej misstager mig allt för mycket, lära komitéerna på sista tiden hafva kostat statsverket en million kronor hvar femte år. Skulle nu så vara, att de egentliga embets- och tjänstemän, som nu stå regeringen till buds, tyckas vara otillräckliga, och jag befarar att så är, för att fullgöra de uppdrag, som numera lemnas åt komitéer, så vore det ju ingen förlust för staten, om till aflöningar för ett ökad antal tjänstemän anslås ett par hundra tusen kronor om året i stället för att lemna dem till komitéledamöter. Såsom ställningen nu är, och då regeringen anförtrott lagstiftningen i dess särskilda detaljer åt komitéer, har den, i samma stund den satte sig ned och fattade beslut om tillsättning af en komité, på samma gång utfärdat ett officiellt betyg om embetsmannacorpsets andliga fattigdom, ty den kan eller vill icke anförtro åt embets- och tjänstemän att verkställa det arbete, som anförtros åt en komité. Annorlunda kan jag icke fatta det, och det måtte kännas hårdt och förödmjukande för embets- och tjänstemannacorpsets att så bemötas. Helt annat, mine herrar, var förhållandet i forna tider. Äfven då behöfde regeringen personer, som hjälpte till vid utarbetandet af lagförslag. Det arbete, som förelåg den lagkommission som utarbetade 1734 års ännu gällande lag, var alldeles icke en mindre eller lättare uppgift än någon som förekommit under nittonde seklet, fast hellre svårare. Huru gick man då till väga? Jag minnes ej säkert, men jag tror, att det var 1686 som denna kommission tillsattes, och den bestod nästan uteslutande af tjänstemän. Den arbetade till 1711, utan att dessa tjänstemän fingo ledighet en enda timme från utöfvandet af sina tjänster. De fingo arbeta med lagstiftningen på lediga stunder. Först 1711, då Cronhjelm insattes till ordförande i komitén, lyckades han utverka ledighet från embetsgöromål under en dag i veckan, nemligen Onsdagen, och sedermera blef denna ledighet så småningom utsträckt. Hvad som lät sig göra i sjuttonde och i början af adertonde seklet, torde också låta sig göra i det nittonde.

Jag vill nu öfvergå till representationen. Här har mer än en gång framstälts proposition att Riksdagen skulle tillsätta utskott, med uppdrag att arbeta mellan riksdagarna. Ett utskott är också en komité, det är blott namnet som skiljer dem åt. Det har blifvit afslaget, såsom icke lämpligt. Nu åter tillsätts sådana utskott af regeringen, för att arbeta mellan riksdagarna i årtal. Detta är ju att kringgå grundlagens tydliga bud. Vi kunna här af se, huru man i brist på organ för lagstiftning nödgas tillgripa åtgärder, hvarigenom man trampar grundlagens bud under fötterna.

Vända vi oss nu till embetsmannacorpsets, måste det, såsom jag nyss nämnde, för densamma kännas förödmjukande, att de uppdrag, som den förut ensamt utöfvat till det allmännas gagn, nu skola vridas densamma ur händerna. Den skönaste och viktigaste uppgiften i samhället är utan tvifvel lagstiftningen, och om embetsmannacorpsets ej får deltaga häri och i dermed sammanhängande reformer af samhällsförfattningen, nedsjunker den snart till ett maskineri, beherskad af vana och slentrian, och förlorar allt intresse för högre syften. Jag har lefvat och verkat i 40 år inom denna embetsmannacorps, både inom administrationen

och i domstol, och jag behöfver icke säga — herrarne känna det sjelfva mer än väl — huru med afseende på redbarhet och pligttrohet denna corps är höjd öfver allt beröm. Men ännu mer — jag tror mig kunna försäkra, att det icke finnes en enda bland dessa embets- och tjänstemän, åtminstone på de högre platserna, som icke skulle kunnat med yttersta lätthet förvärfva de för olika arter af lagstiftningsarbete nödiga kunskaper, om sådana anspråk varit ställda på dem i deras ungdom. Men då de kommo till universitetet såsom unga studenter, hade de att välja på kansliexamen, hofrätts- och juris kandidatexamen. Det är naturligt att de fleste taga den, som är lättast att aflägga och kostar minst pengar, och deröfver må man ej förväna sig. Men om staten, på sätt komitén föreslagit, hade ställt på dem den fordran, att de skulle förvärfva högre kunskaper, så skulle detta hafva den verkan, att de med yttersta lätthet, och jag vågar påstå, äfven på samma tid skulle hafva förvärfvat dessa kunskaper, åtminstone så vida de onödiga preliminärexamina varda afskaffade. Det är icke deras fel; de behöfva intet försvar, långt derifrån.

*Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)*

Men säger man: »allt är nu väl bestäldt, allt går sin jemna gång; det behöfves icke mer kunskaper och bildning hos våra embetsmän; lagstiftningen är alldeles ypperlig och deremot är alldeles intet att anmärka». Må det tillåtas mig att på förhand söka besvara denna invändning. Jag har rik tillgång på exempel att åberopa, hemtade dels från lagstiftningens, dels från lagskipningens område, men herrarne inse mer än väl, att det senare området för mig är stängdt, ty grannligheten förbjuder mig att ingå derpå. Det är visserligen sant, att domaren är underkastad kritik i samma stund en skriftlig dom eller ett utslag kommer ur hans hand, men en annan sak är det med domstolens laga kraftvunna beslut. Det får icke blifva föremål för kritik. Således är jag begränsad till lagstiftningens område.

Jag vill då först åberopa det faktum, att den kommission, som 1686 fick i uppdrag att kodifera vår samhällsförfattning, fullgjorde detta arbete redan 1734, således på 48 år, och detta fastän landet under tiden led af de mest förödande krig. På samma sätt tillsattes efter 1809, något af åren 1810 eller 1811, jag minnes ej hvilketdera, en komité i syfte att kodifera vår samhällsförfattning och i sammanhang dermed reformera densamma. Detta arbete har fortgått under djupaste fred i 75 år, och hvad har följden blifvit? Kodifiering af missgernings-, straff- och utsökningsbalkarne, samt ett principbetänkande öfver en fjärde balk, eller rättegångsbalken. Sex balkar återstå. Detta är allt som blifvit gjordt på 75 år. Skall arbetet fortgå på samma sätt och med samma krafter, som hittills, så måste man tåligt vänta i mer än 200 år, innan man får se slut derpå. Jag tror att detta ensamt är ett talande bevis på, att lagstiftningsförmågan i vårt land icke står på goda fötter.

Efter jag kommit att nämna den sista och nyaste lagstiftningsprodukten eller principbetänkandet, ber jag att derur få hemta ett annat exempel. Då 1734 års lagstiftare föreslogo, att domaremakten i underrätt på landet skulle förenas och sammanslås med notarie-, registrators-, aktuarie- och arkivariefattningarne till en enda, var skälet dertill ett ganska naturligt, nemligen att domaren såsom sådan hade

*Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)*

ingen lön på den tiden. Staten hade i sin fattigdom inga penningar att dermed aflöna domarena på landet, utan deras aflöning måste ske genom sportler. Men domaren kunde i denna sin egenskap naturligen ej uppbära sportler, utan endast såsom notarie och arkivarie, och därför blefvo dessa heterogena funktioner hopfogade i en enda persons hand. Ett par andra skäl funnos äfven, dels den glesa befolkningen, som var knappt en tredjedel af den nuvarande, dels de svåra kommunikationerna, som gjorde att man behöfde använda en dag för att förflytta sig på ett afstånd, som nu tager två timmar med tillhjälp af jernvägen. Alla dessa hinder äro nu till största delen undanröjda. Statskassan är nu jemförelsevis rik; med afseende å kommunikationer är åtminstone största delen af Sverige väsentligen förändrad; befolkningen har under tiden till antalet tredubblats. Ändå har lagberedningen föreslagit, att samma anordning skall fortfarande och i en obestämd framtid vid underrätterna ega rum. Allt skall hädanefter vara såsom hittills, det vill säga alla dessa heterogena funktioner, domaremakten med dess produktiva verksamhet, notariens reproduktiva samt arkivariens och registratorns till största delen mekaniska göromål skola sammankopplas i en och samma hand. Jag föreställer mig, mine herrar, att detta vore detsamma, som om vår generalstab skulle föreslå, att regementschefen på samma gång skulle fungera såsom musikdirektör och regementstrumslagare. I öfrigt har lagberedningen genom detta förslag gifvit en ohjelpig örfil åt den första och viktigaste af arbetets lagar, lagen om arbetets fördelning; en lag, som icke kan åsidosättas, utan att sådant sker på bekostnad af arbetets intensitet och produktens värde.

Må det tillåtas mig att blott åberopa ett ytterligare exempel, och det vill jag hemta från det sätt, hvarpå aktiebolags-lagen under de senast förflutna 30 åren blifvit tillämpad. Hvarje gång densamma tillämpas af regeringen, hvarje gång regeringen oktrojerar en aktiebolagsordning, utöfvar hon lagstiftande verksamhet; jag vill nu icke uppehålla tiden genom att fästa mig vid alla de olägenheter, olyckor och förluster, som förorsakats genom oktrojerandet af aktiebolag på felaktig ekonomisk grund, och hvilka sedermera ramlat öfver ända af det helt naturliga skälet, att de lidit brist på nödigt förlags- och grundkapital; jag vill blott fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som efter mitt förmenande är ett af de våldigaste och farligaste för oss svenskar.

Det är nogsamnt känt af eder, mine herrar, att i hela den civiliserade verlden intet annat land så tidigt som Sverige frigjorde sig från trældomens och lifegenskapens band. Det skedde redan i medlet af 1335, det vill säga för 550 år sedan, och sedan dess hafva vi icke vetat, hvad lifegenskap och trældom innebära. — Då jag sade 550 år, vill jag dock, för att icke blottställa mig för anmärkning, erinra, att jag för ögonblicket icke känner, huru vida icke lifegenskap fans inom de tre provinser, som i medlet af 17:de seklet eröfrades från Danmark, och i sådant fall fortfor till 1683, då Carl XI införde svensk lag i samma provinser. — Detta har gjort, att förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i vårt land har varit hjertligt, vänligt och förtroendefullt. Icke nog med att den nu gällande tjenstehjonsstadgan lemnar vittnesbörd derom, utan den allmänna seden har gått ännu längre i mildhet och välvillighet mot tjenare, än stadgan medgifver. Också är det ganska

bittra klagomål, som föras af en och annan ungdom, som sökt tjänst i Danmark och Tyskland. När de efter några månader återkomma, klaga de förskräckligt, och det helt naturligt, ty de äro vana vid andra seder och annat bemötande i Sverige, och de hade icke en aning om, att de skulle annorlunda bemötas i främmande land än här. Förhållandet är emellertid ganska naturligt både i Danmark och Tyskland, der lifegenskapen ännu är i friskt minne. Denna afskaffades i vårt grannland 1780 och i Tyskland först i början af detta sekel. Ja några lemningar af lifegenskapen fortforo i Danmark ända till 1835. Det är utan tvifvel minnet från denna lifegenskapens tid, som utgör grundvalen till den förskräckliga samhällssjukdom, som fått namn af socialism och kommunism. Deri har den sin rot. Helt och hållet främmande för dessa rörelser, hafva vi hittills kunnat med likgiltighet åse dem, och hos oss hafva de åtminstone hittills icke fått insteg, men i samma stund genom aktiebolagslagens tillämpning stora bolag blifvit oktrojerade, som icke kunna drifva sin verksamhet och sin rörelse utan en massa arbetare, såsom till exempel jordbruks-, bergverks- och sågverksrörelse, i samma stund är också det paternella förhållandet mellan husbonde och tjänare ohjelpigt förstördt, ty gent emot sig har arbetaren då ingen husbonde utan blott en juridisk personlighet, en kassakista. Det är nogsamnt känt, att de stora bolagen taga sina arbetare från gatan och landsvägen, utan att en gång fråga efter prestbetyg. Det har till och med händt, att personer, som uppgifvit origtigt namn, blifvit tilltalade för förseelser, ställda inför domstol och fällda under detta namn. Då domen skolat verkställas, hafva de presterat bevis på helt annat namn och sålunda gått fria.

Vi hafva haft oordningar bland sådana arbetare, som måst stäffjas med militärmakt. Det blir minsann icke det sista, och jag fruktar högeligen, att om denna lagstiftningsmetod fortsättes, vi inom en mansålder eller något mer hafva kommunism och socialism midt i hjertat af vårt land.

Jag skulle kunna sluta här, men då inser jag mer än väl, att man skulle mot mig kunna göra den anmärkningen, att det är lätt att kritisera och klandra, men det är icke lika lätt att föreslå något bättre. Jag erkänner rättigheten af denna anmärkning och ber om Kammarrens öfverseende, i fall jag upptager dess tid med mina ringa tankar i detta ämne, och jag anhåller derjemte att få erinra derom, att jag varit ledamot i en kollegial domstol och der blifvit van att, om icke dagligen, åtminstone hvarje vecka se min mening öfverröstad, så att jag är icke behäftad med allt för mycket sjelfförtroende eller öfvermod. Således om jag framställer ett förslag, är det blott de första, allmänna dragen, och jag är tacksam om någon har bättre förslag att göra, men visst är, att en förbättring måste ske. Jag behöfver icke, såsom beklagligen är vanligt nu för tiden, för sådant ändamål gå öfver ån efter vatten, jag behöfver icke till föredöme åberopa utlandets experiment; vi hafva tillräcklig erfarenhet af vår egen samhällsförfattnings historia att rätta oss efter.

I veten nog, mine herrar, på hvilken ståndpunkt den medicinska bildningen stod för ett 50-tal af år sedan. Vid denna tid var det en enskild person, som blifvit öfvertygad om felaktigheterna vid den då

*Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)*

Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)

gångse läkarebildningen. Först skulle man ligga i Upsala och läsa, utan att få ett enda sjukdomsfall inför sina ögon, och utan att i det praktiska lifvet få se någon motsvarighet till sina studier. Öfvertygad om det felaktiga häri och drifven af nit för saken, företog sig denne person — han lefver ännu denna dag i hufvudstaden — att på egen bekostnad inrätta en klinik. Denna fick snart ett otroligt tilllopp, och den skicklige läraren gick der, omgifven af en skara unge läkare, från säng till säng och undervisade praktiskt i sin vetenskap. Snart tog regeringen saken om hand och nu föreskrefs både praktik och studier för rättighet att aflägga medicine licentiatexamen. Studierna skulle gå hand i hand med praktik, och det en ganska grundlig praktik till på köpet. Läkarekandidaterna måste nu tjenstgöra en viss tid på sjukhusen och behandla sjukdomarne under öfverläkarens inseende, och detta är i alla hänseenden riktigt. Hvad har följden blifvit? Följden är den, att vårt land är nog lyckligt att vara utrustadt med en af de yppersta läkarecorpser i hela den civiliserade verlden.

Må det tillåtas mig att återopa ett annat exempel.

Jag mins ej årtalet rätt, men jag tror att det var ännu 1836 man kunde blifva officer i vaggan!

Då föreslogs det och föreskrefs, att man för att blifva officer skulle hafva tagit studentexamen eller ock gått igenom skolan å Karlberg. Huru är förhållandet nu? Jo, för att blifva generalstabsofficer, hvilken befattning är jemförlig med de högsta platserna inom embetsmannacorpser, måste man först gå igenom en volontärskola på en 9 månader innan man blir underofficer. Det är en *praktisk* öfning! Sedermera skall man genomgå en kurs i krigsskolan på, om jag ej misstager mig, 14 till 16 månader, innan man blir utnämnd till officer. Derefter skall man hafva tjenstgjort på 2 möten, det vill säga under mer än ett år, innan man får anmäla sig till inträde i krigshögskolan, der man genomgår en kurs på 2 år och under tiden har praktiska öfningar vid alla de särskilda vapnen. Derefter kommer en praktisk öfning under 2½ år såsom aspirant vid generalstaben — allt studier och praktik i förening.

Och hvad har nu följden här af blifvit? Jag behöfver såsom exempel blott återopa det härordningsförslag, som framlades år 1883. Man må nu säga hvad man vill om förslaget i det stora hela, men i tekniskt hänseende väckte det allmän beundran, och detta icke minst hos dess motståndare.

Öppnar man den nuvarande Kongl. statsverkspropositionen, som vi nyligen fått emottaga, och genomgår de der förekommande anförandena till 4:de hufvudtiteln, så är deri en doft af vetenskaplighet, sådan att man med glädje och beundran tager kännedom om desamma — en vetenskaplighet, som icke skyr och icke skytt att kasta handsken åt alla de fördomar, som militärisk vana och slentrian ovilkorligen framkalla.

Det är med tillämpning af dessa grundsatser som jag tror att, så vidt man vill vänta att få några lagstiftare inom embetsmannacorpser, man måste afskaffa kansli- och hofrättsexamina. Ty förhållandet inom embetsmannacorpser är alldeles detsamma som inom militärcorpser; der fordras det embetsmän af helt olika bildning. Till och med inom

ett och samma rättegångsverk finnas ju platser, som kräfva olika bildning. Der finnas notarie-, aktuarie-, registrators- och arkivariebefattningar, hvartill man icke behöfver hafva så vidlyftiga kunskaper. Till sådana platser behöfves just ingen sträng examen; men väl måste man fordra en sådan för rättigheten att sitta till doms och döma öfver människors lif och gods.

*Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.*

(Forts.)

Äfven på det administrativa området finnes en massa platser, der högst ringa kunskaper egentligen erfordras. En lindrig och lätt examen, som utan föregången så kallad preliminärexamen kan absolveras på 2 eller 3 terminer, är allt hvad en student behöfver för att sköta dessa lägre tjenster. Men innan han sedermera får aflägga sin examen rigorosum, bör han hafva varit ute i det praktiska lifvet och sett sig om. Då — icke förr — lär han sig förstå hvad han läser.

Min afsigt med denna interpellation är således den att, efter det nationen nu i mer än 10 år — jag beder att få förklara, att detta säges alldeles icke såsom någon anmärkning emot den nuvarande ministären — väntat på lösningen af komiténs af år 1874 uppgift, här få vördsamt framställa den frågan, huru vida regeringen är betänkt på att lösa denna viktiga reform i vår samhällsförfattning. Och jag tror att detta vore så mycket mer nödigt och behöfligt, som den nuvarande lagberedningen på goda grunder föreslagit, bland annat, att den nuvarande lagliga bevisningsteorien skall afskaffas, så att åt domaren lemnas en fri bevispröfning. Men en sådan kräfver dock helt andra domarekrafter än dem som nu finnas; och en sådan reform kan icke genomföras förr, än vi få en annan domarecorps.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Då den föregående ärade talaren haft godheten att på förhand underrätta mig om det förslag, som han nu framställt — om han också naturligtvis icke på samma gång underrättat mig om alla de grunder, hvarmed han ville stödja sitt förslag — så anser jag redan af detta skäl det vara min skyldighet att med anledning af hans yttrande här säga några ord. Jag finner detta angeläget äfven därför, att om också, såsom den ärade talaren behagade antyda, regeringen i sin nuvarande sammansättning bestått i endast 8 månader, dock jag, som i detta ärende skulle vara föredragande, redan några år haft den nåden att vara en af Konungens rådgifvare. Om någon försummelse i det ifrågakvarande afseendet blifvit begången, så skulle densamma falla rätt allvarsamt på *mitt* hufvud.

Jag ber då först få säga, att jag *icke* kan instämma med den ärade talaren i det stränga omdöme, som han fälde öfver den juridiska bildningen i Sverige. Jag vill visserligen icke påstå, att ej denna bildning kunde vara bättre än den är. Man kommer ju aldrig derhän, att det konkreta tillståndet är det bästa tänkbara. Jag vill icke heller bestrida, att ju en eller annan person utgår från universitetet med sämre kunskaper än önskligt vore. Sådana misstag ega rum allestädes, hafva alltid egt rum, och komma helt säkert icke heller att — huru än lagstiftningen förändras — uteblifva. Men jag tror, att, öfver hufvud taget, den juridiska bildningen, sådan den vid universiteten meddelas, är rätt tillfredsställande. Man får naturligtvis icke begära, att en person, som nyss afslutat sin examen, skall hafva den mogenhet,

Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)

den erfarenhet, som den bepröfvade juristen och embetsmannen besitter. Man kan icke af honom fordra mer, än att han har ett visst mått af vetande, och att hans förstånd är till en viss grad uppodladt, särskildt i fråga om bedömandet af juridiska spörsmål; och i det fallet tror jag, att universiteten, öfver hufvud taget, tillfredsställa skäligen anspråk.

Jag vet visserligen, att det föreslagits att skärpa fordringarna. Man har föreslagit att för tillträde till domareembete skulle fordras att hafva aflagt juris kandidatexamen; men jag för min del har aldrig gillat denna tanke. Icke därför, att de mera vetenskapliga studier, som ingå i juris kandidatexamen, icke af mig anses vara af stor vigt; utan därför att jag tror, att de unga männen i allmänhet komma för sent ut i det praktiska lifvet.

Om man nu uppstälde den fordringen, att ingen skulle få blifva domare, som icke aflagt högre examen, eller hvad den ärade talaren kallade en examen *rigorosum*, så skulle följden blifva den, att de medelmåttiga eller sämre begåfvade, hvilka dock kanske kunna utbildas till ganska god praktisk duglighet, skulle nödgas qvarligga vid universiteten till dess de uppnått en sådan ålder, att de förlorat förmågan att sedermera lära i det praktiska lifvets skola; och jag tror, att man då vunne fördelen af en större teoretisk bildning på bekostnad af något, som är mycket viktigare.

Man får icke fordra af den unge mannen, då han utgår från universitet, att han skall hafva vunnit *vana* att tillämpa de rättssatser, som han inhemtat, på de konkreta fallen, som sedermera komma under hans behandling. Han bör visserligen hafva sträfvat att fatta rättssatserna i förhållande till lifvets konkreta företeelser, men sedermera kommer något mera till, och det är vanan att, när de konkreta fallen förekomma, genast och säkert kunna subsumera dem under de allmänna rättssatserna. Något sådant kan icke universitetsundervisningen meddela. Jag tror mig för öfrigt veta, att denna undervisning mer och mer söker antaga en *praktisk* karakter. Men det är alldeles omöjligt att vid universiteten bilda fullfärdiga domare i det hänseendet. Det blifva de först genom att i lifvet tillämpa hvad de lärt. Derfor finnes behovet af en praktisk undervisningskurs. En sådan kan icke meddelas vid universiteten själfva. Den meddelas först under tjänstgöringen vid våra domstolar; och därför är det ju också vanligt att den unge juristen, sedan han lemnat universitetet, söker erhålla denna praktiska undervisning hos någon underdomare — »han följer med på ting», som det heter.

Jag vill icke påstå, att icke den praktiska undervisning, som sålunda vinnas, kan lemnas åtskilligt öfrigt att önska. Anmärkningar kunna nog göras mot densamma; men jag vet icke någon utväg, hvarigenom man skulle ställa saken bättre än den för närvarande är. Åtminstone med den organisation, som vårt domstolsväsen nu har, ser jag icke någon möjlighet att åstadkomma något lämpligare. Och min erfarenhet om de unga embetsmännen, äfvensom den, flere andra personer meddelat mig, är alldeles icke så ofördelaktig som den ärade talarens.

Denne talare sökte bjuda bevis för att embetsmannabildningen är mycket dålig. Jag må bekänna, att dessa bevis mycket öfverraskade

mig. De gingo åt ett så »högpolitiskt» håll, att jag icke derifrån väntat anmärkningar mot embetsmannabildningen.

*Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)*

Man kan väl ändå icke begära, att personer, som utgå från universitetet, skola genast vara färdiga till att vara lagstiftare. Dertill fordras mera än att hafva läst åtskilliga böcker och åhört föreläsningar, äfven om det varit i romersk rätt eller svensk rättshistoria. Hvilka examensfordringar man än må uppställa, så lär det väl ändock fordras mycket mera för att vara lämplig till det kallet.

Den ärade talaren sökte emellertid bevisning för sin sats deri, att under de senare tiderna man tillsatt så många komitéer. Jag må då bekänna, att jag icke inser, att dessa hafva sin grund i den bristande embetsmannabildningen. Ty äfven om denna vore större än förhållandet nu är, ja, äfven om antalet tjenstemän i departementen ökades, så skulle utan tvifvel behöfvet af komitéer ofta inträda. Det behöfves nemligen för utredning af ömtåligare, viktigare frågor en mångsidighet i kunskaper och en mångfald af erfarenheter, som icke alltid vinnas blott på embetsmannabauan. Derfor är det ofta nog af nöden att sammansätta komitéer med krafter, hemtade från olika områden, på det att alla de olika sidor af kunskap och erfarenheter, som behöfva medverka för ett godt resultat åstadkommande, må komma till sin rätt.

Äfven om, såsom den ärade talaren föreslog, 200,000 kronor skulle användas till ökande af antalet embets- och tjenstemän i kanslierna, så fruktar jag, att behöfvet af komitéer derigenom icke skulle komma att upphöra. Om nu riksdagsmän sättas in i dessa komitéer, så är det omöjligt för mig att deri finna något brott mot grundlagen; ty den omständigheten, att en person är riksdagsman, kan väl icke göra honom inkompetent att af regeringen användas i ett komitéuppdrag; och något annat är det ju icke regeringen gjort, då den vid tillsättandet af komitéer användt jemte embetsmän och andra utom riksdagen stående personer, äfven en del riksdagsmän. Nog torde väl ändå Konungen hafva rätt att i detta afseende söka lämpliga personer hvar de finnas, äfven om dessa skulle hafva den lyckan att af någon valkrets hedras med uppdraget att vara riksdagsmän.

Den ärade talaren gjorde vidare många anmärkningar emot resultatet af dessa komitéarbeten. Det torde ursäktas mig, om jag ej inlåter mig på bemötandet af den stränga dom, han deröfver fälde; och frågan huru vida den senaste lagberedningens principbetänkande är ett godt arbete eller icke torde ock skäligen böra diskuteras i annat sammanhang än det närvarande.

Talaren kom äfven in på det sätt, hvarpå regeringen tillämpat 1848 års aktiebolagslag. Det torde icke vara Kammaren obekant, att den uppfattning, man i äldre tider hade om regeringens ställning till aktiebolagen, och från hvilken äfven vår nuvarande aktiebolagslagstiftning utgått, var den, att man borde låta den privata verksamheten fritt råda efter behag, blott den icke læderade annans rätt.

Deraf har blifvit en följd, att regeringen vid sin pröfning af aktiebolagsordningar ingalunda ingått i pröfning, huru vida bestämmelserna i desamma alltid voro lämpliga eller icke, om aktiekapitalet med afseende på bolagets ändamål var tillräckligt stort eller ej o. s. v. Regeringen har i allmänhet inskränkt sig till att tillse, om bolagsordnin-

Interpellation
ang. embets-
mannabild-
ningen.
(Forts.)

gen stått i öfverensstämmelse med allmän lag eller icke. Jag vet visserligen mycket väl, att nu för tiden en annan åsigt vill arbeta sig fram, den nemligen, att staten i detta hänseende skall utöfva ett slags förmynderskap; men denna åsigt är temligen ny, och så länge den icke tagit sitt uttryck i den nuvarande aktiebolagslagen, så länge torde det icke visa brist på embetsmannabildning, att lagen tillämpas sådan som den är.

Dermed torde jag äfven hafva besvarat den ärade talarens förhågor, att denna bristande embetsmannabildning skulle hos oss åstadkomma spridning af socialistiska åsikter och läror; ty jag kunde icke fatta, att socialismen, som omnämndes i hans föredrag, hade något annat sammanhang med embetsmannabildningen, än att de fastställda bolagsordningarne skulle föranleda socialism.

Den ärade talaren framstälde förslag om huru den juridiska undervisningen skulle omordnas. Detta hans förslag är icke nytt; jag återfinner det i den värde talarens yttrande år 1877 till protokollet i Kongl. Svea hofrätt, då hofrätten skulle uttala sig öfver det förslag, som 1874 års komité framlade. Denna föreslog, dels att juris kandidatexamen skulle blifva obligatorisk för utöfvandet af domarevärf, dels ock att efter afläggandet af denna examen den unge juristen skulle under 2 år hafva praktisk tjänstgöring samt aflägga ett praktiskt prof; och först efter detta skulle han få sjelf fungera såsom domare.

Öfver detta förslag, i hvad det rörde den praktiska tjänstgöringen och det praktiska profvet, hördes rikets samtliga hofrätter. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge afstyrkte enhälligt förslaget. Göta hofrätt afstyrkte detsamma med en mycket betydande pluralitet. Svea hofrätt afgaf icke något gemensamt utlåtande, utan inskickade endast protokollet öfver de yttranden, som af hofrättens ledamöter afgifvits. Men äfven der ansåg flertalet förslaget såsom olämpligt eller obehöfligt. Andra tillstyrkte detsamma med eller utan modifikationer. Den ärade talaren framstälde dervid det förslag, han här framlagt; men, så vidt jag kunnat finna, var han ensam om den meningen. Det torde sålunda icke vara den allmänna uppfattningen inom embetsmannacorpsen, åtminstone icke inom Svea hofrätt, att detta hans förslag vore lämpligt att lösa den fråga, som här diskuterats. Jag tror icke heller att det vore det. Förslaget går ut på en lägre examen för lägre befattningar och en högre för de högre befattningarne. Efter att hafva aflagt den första examen skulle den unge juristen komma ut i praktisk verksamhet några år. Ville han sedan göra sig kompetent till högre befattningar, skulle han återvända till universitetet och aflägga en s. k. examen rigorosum. Jag fruktar, att detta förslag icke står i öfverensstämmelse med tidens askådning om det lämpliga. Vi hafva ju haft en likartad anordning inom det ecklesiastiska området i den s. k. pastoralexamen. På detta område fans först en examen, som berättigade till vissa lägre platser; men för att göra sig kompetent till kyrkoherdeembete, måste man dessutom aflägga en ny examen, pastoralexamen. Men detta har på senare tid ansetts olämpligt, hvarför också kyrkomötet begärde ändring deruti. En sådan ändring har ock skett. Äfven denna Kammare uttalade förlidet år sin mening, att pastoralexamen borde afskaffas. Och nu skulle vi på det juridiska området återkomma till en likartad anord-

ning!? Jag tror vidare icke att något godt dermed skulle vinnas. De fleste unge män, som efter aflagd examen kommit ut i det praktiska lifvet, känna sig vanligen mindre hågade att återvända till universitetet för att der inskränka sin sysselsättning till blott teoretiska studier. Många skulle låta bli att återvända, taga dagen som den kom och söka den lämpligaste plats, de kunde få. De bland dessa, som ådagalade framstående duglighet, skulle antingen vara stängda för befördran eller ock dispenserades från lagens föreskrifter. En sådan anordning synes mig föga lämplig.

Nu, säger den ärade talaren, att det till vissa platser behöfves insigter i rättshistoria och romersk rätt, men att icke alla, som kunna utnämnas till dessa platser, hafva idkat sådana studier. Jag får då endast säga, att jag tror, att den svårigheten löses mycket lätt. Ty den omständighet, att en person är formelt kompetent till en befattning, föranleder icke dertill att han till densamma utnämnes, om han icke i öfrigt finnes lämplig dertill; och till de platser, som kunna kräfvä kunskaper i romersk rätt och rättshistoria, lär rederingen icke utnämna andra personer än sådana, som man vet ega de nödiga kunskaperna, detta må vara styrkt genom aflagd juris kandidatexamen eller på annat sätt.

Af de skäl, jag nu anført, kan jag icke lofva att vidtaga några mera genomgripande åtgärder för det juridiska examensväsendets omordnande; lemnande alldeles oafgjordt, huru vida under förändrade förhållanden något kan göras för förbättrandet af detsamma.

Detta anförande mottogs med bifallsrop af flere bland Kammarens ledamöter.

Anmäldes och bordlades Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af verkställd granskning af förvaltningen af justitieombudsmans-embetet.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammaren åtskildes kl. 1 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
